

Sanja Kovačić

Hrvatski botanički vrtovi i »Tjedan botaničkih vrtova i arboretuma Hrvatske«

Iako nema višestoljetnu tradiciju raskošnih botaničkih vrtova i bogatih tematskih zbirki poput mnogih drugih europskih zemalja, Hrvatska se ipak diči lijepim vrtovima, starim perivojima i uglednim parkovima. Međutim, samo se rijetki među njima mogu smatrati botaničkim vrtovima u punom smislu: svaki lijepi vrt, u kojem raste »puno cvijeća« i vlasnik zna »kako se koje naziva«, nije botanički vrt! Naravno, nitko nam na brani tako ga nazivati i njime se ponositi – no, prema standardima Europske unije i važećoj definiciji Svjetske udruge botaničkih vrtova (*Botanic Gardens Conservation International*, BGCI) jasno se zna što je botanički vrt. Prema pravilima, botanički vrt mora posjedovati i neki minimalni broj različitih biljnih vrsta, a njegova djelatnost u osnovi ne smije biti komercijalna – dakle, npr., rasadnici s izloženim prostorom biljaka koje se nude na prodaju osmišljenim u obliku vrta ili obiteljska poljoprivredna gospodarstva s pratećim vrtovima i povrtnjacima ne mogu se smatrati botaničkim vrtovima!

Hrvatski su botanički vrtovi i arboretumi malobrojni, a većina ih i ne zadovoljava osnovne kriterije definicije botaničkog vrta. Barem »na papiru« imamo četiri sveučilišna botanička vrta (dva u Zagrebu te po jedan u Splitu i Dubrovniku), dva planinska (na Velebitu i Biokovu) i jedan muzejski (u Rijeci), te tri arboretuma (u Trstenu, Vinici i Lisičinama). K tome, imamo mnoštvo školskih vrtova i arboretuma (među kojima i jedan »pravi« botanički, u Kaštel Lukšiću), zatim stare povijesne zbirke (parkovi i perivoji) te razne manje botaničke zbirke (vrtovi udruga i privatni vrtovi otvoreni javnosti). Najveća vrijednost botaničkih vrtova, u skladu s primarnom djelatnošću 21. stoljeća, jest u zaštiti i očuvanju domovinske flore, ali i starih, cijenjenih i zakonom zaštićenih zbirki, kao što su one arboretuma Opeka u Vinici i Trstenog nedaleko od Dubrovnika.

Ni jedan naš botanički vrt, koji i zadovoljava osnovne propisane uvjete, nije samostalna ustanova – svi su dijelovi drugih institucija: fakulteta, škola, muzeja... Stoga smo se, kao zaposlenici botaničkih vrtova, 2009. okupili u *Sekciju botaničkih vrtova i arboretuma* unutar matične strukovne udruge, Hrvatskoga botaničkog društva (HBoD). To je bio najjednostavniji način zajedničkog nastupanja prema

Logo 1. »Tjedna botaničkih vrtova i arboretuma Hrvatske« (2011)

javnosti, zastupanja zajedničkih interesa i, bliskom suradnjom, pokušaja rješavanja zajedničkih poteškoća. *Sekcija* je okupila većinu djelatnika naših botaničkih vrtova: biologe, šumare, agronome, farmaceute i ostale stručnjake vezane uz botaničke vrtove. Svake treće godine organiziramo nacionalni simpozij djelatnika hrvatskih botaničkih vrtova, na kojem – u nazočnosti predstavnika nadležnih ministarstava i drugih institucija – raspravljamo o gorućim pitanjima i problemima koji se tiču botaničkih vrtova.

Od 2011. *Sekcija botaničkih vrtova i arboretuma* organizira sve popularniji i posjećeniji Tjedan botaničkih vrtova i arboretuma Hrvatske, po svim članovima–botaničkim vrtovima Hrvatske te školskim vrtovima koji su se voljni uključiti. »Tjedan« uvijek organiziramo u svibnju, obično oko Dana zaštite biljaka (*Plant Conservation Day*) 18. svibnja, kad svi uključeni vrtovi istodobno otvore svoja vrata i po-

nude mnoštvo besplatnih događanja (uz prethodnu najavu radi rezervacije mjesta) za najširu javnost, od vrtičkih mališana do umirovljenika! Svrha nam je tijekom toga jednog proljetnog tjedna pozvati u naše botaničke vrtove i arboretume najširi krug posjetitelja – pogotovo mlade, koji i jesu naši najbrojniji gosti! Među onima starijima najveće zanimanje vlada za obilaskе vrtova uz stručnu pratnju, radionice, predavanja, izložbe, domjenke s kušanjem biljnih jela i napitaka te prikazivanje dokumentarnih filmova, a među najmlađima za čitanje priča i lutkarske predstave.

S obzirom na to da su razlike među botaničkim vrtovima velike, svake su godine i razlike u raznovrsnosti lokalnih programa znatne: no, svatko organizira ponešto, prema svojim mogućnostima. Za neke aktivnosti redovito imamo i trostruko više zainteresiranih, no kako je broj mjesta ograničen, samo najbrži rezerviraju »svoju pincetu« na željenoj radionici! Kako botanički vrtovi i arboretumi nisu javne površine, nego institucije s organiziranim aktivnostima u kojima može sudjelovati ograničen broj posjetitelja, »tko prvi – njemu djevojka«! Kako godine prolaze, tako postajemo sve prisutniji i u medijima te sudjelujemo u različitim televizijskim i radijskim emisijama. Supokroviteljstva redovito prihvaćaju Državni zavod za zaštitu prirode, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo poljoprivrede, zatim poglavarstva gradova, uprave sveučilišta i dr., a pro-nađe se i kakav sponzor-dobre-volje, koji nam omogući tiskanje najavnih plakata i nabavu osnovnih potrepština za radionice, izložbe i sl.

Od prve godine organiziranja »Tjedna« Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta upućuje naputak svim hrvatskim osnovnim i srednjim školama da se tijekom »Tjedna« sa svojim učenicima uključe u događanja u svojim obližnjim botaničkim vrtovima i arboretumima, a ako imaju svoje školske vrtove, da i sami organiziraju kakva događanja otvorena za javnost! Barem za roditelje i susjede!

Nažalost, osim te sjajne strane djelatnosti botaničkih vrtova, postoji i ona tamnija, koja se tiče financiranja, održavanja, opreme i zaposlenika. S obzirom na to da je većina vrtova, čiji su djelatnici članovi *Sekcije botaničkih vrtova i arboretuma*, zakonom zaštićena kao spomenici parkovne arhitekture, a neki i spomenici kulture, žalosno je u kako su lošem stanju neki od njih.

Hrvatska je, kao članica Europske unije, članica i svjetske i europske udruge botaničkih vrtova te sa svojom predstavnicom sudjeluje u odlučivanju o smjeru razvoja botaničkih vrtova na Zemlji. To, međutim, malo znači većini hrvatskih botaničkih vrtova: neki od njih još uvijek nemaju ni jednoga jedinoga stalnog zaposlenika, »struje ni vode«, bilo kakvih stalnih prihoda ni ulaganja! Životare, propadaju i tonu sve dublje. Kriza koja traje već nekoliko godina produbila je i te poteškoće te se prema standardima Konzorcija europskih botaničkih vrtova (EBGC) danas tek dva naša vrta mogu smatrati botaničkim u punom smislu. Ostali se kategoriziraju kao »botanički vrtovi u obnovi« ili pak kao »manje botaničke zbirke«, od kojih se ne traži tako visok standard rada i poslovanja. ■

U Botaničkom vrtu Prirodoslovnog muzeja Rijeka prigodom »Tjedna botaničkih vrtova i arboretuma Hrvatske« održavaju se i dječje predstave prirodoslovne tematike

Svečanost otvorenja 2. »Tjedna botaničkih vrtova i arboretuma Hrvatske« (2012) u Arboretumu Opeka

Kako se gradi hotel za kukce? Mnoštvo djece naučilo je to prilikom 2. »Tjedna botaničkih vrtova i arboretuma Hrvatske« u Arboretumu Opeka (2012)